

VOLBY DO ŘÍŠSKÉ RADY V ROCE 1873 A SOUBOJ O POSLANECKÝ MANDÁT MEZI JOSEFEM GANZWOHEM Z UHERSKÉHO HRADIŠTĚ A FRANTIŠKEM SKOPALÍKEM ZE ZÁHLINIC

Zdeněk Fišer, Moravské zemské muzeum, Brno

V roce 1873 se konaly první přímé volby do říšské rady, nejvyššího parlamentního orgánu Rakousko-Uherska. O mandát ve volebním okrese č. 8, kam náleželo i širší Uherskohradištsko, se střetl tamní notář Josef Ganzwohl a rolník František Skopalík ze Záhlinic na Kroměřížsku. Studie sleduje jejich souboj na základě dobového tisku a korespondence některých účastníků.

Volbám do poslanecké sněmovny říšské rady ve Vídni v období let 1861–1918 je badateli věnována menší pozornost než volbám do moravského zemského sněmu. Podobně o činnosti českých a zejména moravských poslanců v tomto nejvyšším zákonodárném sboru habsburské monarchie skládáme spíše mozaiku jejich aktivit, přestože rozhodnutí parlamentu měla zavazující platnost pro celou monarchii i její jednotlivé země. A jak tito poslanci v metropoli žili a co tam dělali mimo výkon své funkce, je záležitostí téměř neznámou.

Platí to i v případě Františka Skopalíka (1822–1891), jednoho z nejvýznamnějších představitelů selského stavu na Moravě v druhé polovině 19. století, který se z malého rolníka v Záhlinicích (poblíž města Hulína) vypracoval až do pozice jednoho z představitelů Národní strany na Moravě v zemském sněmu (zasedal v něm v letech 1861–1891) a v poslanecké sněmovně říšské rady (zasedal v ní 1879–1891), kde si jeho působení dosud nejobsáhleji povšiml v starší monografii František Sobek.¹

Bohužel Skopalík dosud postrádá moderní biografii. Vzpomenutá kniha F. Sobka je již metodicky zastaralá, ovšem stále faktograficky cenná. Některé netradiční podněty k poznání jeho osobnosti a působení přinesl v novější době Antonín Kubačák.² Autor tohoto příspěvku pak v posledních letech vedle dílčích článků³ realizoval třídílnou edici dokumentů a korespondence k němu se vztahujících.⁴

Podotkněme, že František Skopalík je v moravském, respektive českém prostoru zářným příkladem selfmademana, který se vlastní pílí vypracoval tak, že byl veřejně označován za muže hodného následování, jak o něm psal již v roce 1860 žurnalista Vojtěch Bělák.⁵ To měl záhlinický rolník již za sebou „hvězdné“ scelení pozemků v rodné vsi (1857), první v habsburské monarchii, které jej katapultovalo do středu veřejného zájmu. Zároveň prosazoval pěstování nových zemědělských plodin (cukrové řepy, kukuřice, řepky, vojtěšky) i agrikulturních postupů (hlubokou orbu a dobré hnojení chlévskou mrvou), stejně jako se snažil o sdružování a vzdělávání rolníků. Mimo jiné roku 1861 založil proslulou Hospodářskou jednotu záhlinicko-kvasickou⁶ a roku 1865 se podílel na založení první rolnické školy na Moravě v Přerově. Stejně tak podporoval zakládání rolnických akciových společností (cukrovar v Kroměříži v roce 1868). O tom všem dokázal jasně a srozumitelně psát v různém novinovém tisku, proslulé např. byly jeho příspěvky v Hospodářských novinách, vydávaných v padesátých a počátkem šedesátých let 19. století v Praze, které tehdy byly jediným periodikem věnujícím se hospodaření rolníků.⁷

Souběžně s tím se Skopalík zapojil do politické činnosti, jednak na úrovni komunální (starostou Záhlinic byl od roku 1861 až do konce života), jednak zemské i říšské jako poslanec.

Zemský a říšský poslanec František Skopalík v osmdesátých letech 19. století. Foto archiv autora.

K jeho veřejnému renomé přispíval také vysoký morální kredit – heslem mu bylo „Jméno obce je svaté“ a jeho slova platila jako písemná smlouva. To spolu s jeho nekonfliktní povahou, aktivním přístupem k životu i jadrnou selskou zemitostí (vždy chodil v hanáckém kroji), stejně jako s jeho hlubokou katolickou vírou a věrností k trůnu a dynastii vedlo k tomu, že byl přijímán a oblíben v různých sociálních vrstvách, mezi svými krajany i obyvateli metropole. Přitom se vždy hlásil k češtví a dával najevo, že český národ musí mít táž práva jako jeho německý soupeř. Projevem tohoto jeho náhledu bylo i to, že na zemském sněmu i říšské radě vždy hovořil jen česky.

Funkce říšského poslance byla u Skopalíka vždy poněkud ve stínu funkce poslance zemského. Literatura většinou jen konstatuje, že od roku 1879 zastával mandát v poslanecké sněmovně říšské rady ve Vídni za venkovské obce politických okresů Kroměříž, Přerov a Prostějov,⁸ aniž se více o tomto jeho působení dozvíme. Téměř neznámou

skutečností pak je, že F. Skopalík byl poprvé zvolen poslancem říšské rady již v roce 1868 a že chybělo málo, aby byl poslancem uvedeného orgánu zvolen znovu v roce 1873. Podívejme se nyní blíže, jak zmíněné jednotlivé volby probíhaly, přičemž hlavním pramenem našeho poznání bude Skopalíkova bohatá korespondence a dobový novinový tisk.

První volby do poslanecké sněmovny říšské rady, v nichž F. Skopalík uspěl, měly specifický charakter. Bylo to dáno tím, že až do roku 1873 platil císařský patent č. 20 říšského zákoníku z 26. 2. 1861.⁹ Podle něj měla mít poslanecká sněmovna celkem 343 členů, z toho 203 poslanců z neuherských a neitalských zemí a 140 poslanců z Uher a italských držav. Protože uherská, respektive italská část monarchie volby do říšské rady odmítala a nikdy je neuskutečnila, scházela se jen tzv. užší říšská rada složená z poslanců neuherských, respektive neitalských zemí (po rakousko-uherském vyrovnání tzv. Předlitavsko), kam patřily rovněž Čechy, Morava a rakouské Slezsko. Ty měly mít v uvedeném orgánu celkem 82 poslanců, z toho na Čechy připadalo 54, na Moravu 22 a na Slezsko 6 mandátů.

Zmíněný císařský patent č. 20 zároveň určoval, že volby poslanců nebyly přímé, ale poslanci říšské rady byli voleni na jednotlivých zemských sněmech a byli tak vlastně vyslanci uvedených sněmů (tzv. deputace). Tak tomu bylo i v případě první volby F. Skopalíka do říšského sněmu v roce 1868. V jeho korespondenci máme dochován list zemského hejtmana Emanuela hraběte Dubského z 28. září 1868, v němž hejtman F. Skopalíkovi sděluje, že v sezení moravského zemského sněmu dne 26. září byl zvolen za člena poslanecké sněmovny říšské rady, a to z šesti poslanců okresů obcí venkovských (skupin Kyjov, Hodonín, Ždánice – Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Strážnice – Kroměříž, Kojetín, Přerov, Zdounky – Holešov, Bystřice pod Hostýnem, Napajedla – Uherský Brod, Valašské Klobouky, Vizovice). Přílohou dopisu byl volební certifikát, který uvedenou skutečnost potvrzoval. Hrabě Dubský zároveň vyjádřil přání, aby Skopalíkovo působení mělo „*blahý účinek pro naši vlast a celou říši.*“¹⁰

Nepochybujeme o tom, že by F. Skopalík pro svou (moravskou) vlast i celou říši skutečně aktivně pracoval. Problém byl však v tom, že mandát vůbec nenastoupil, a to v důsledku předchozího politického vývoje. Moravští poslanci totiž z parlamentu odešli v listopadu 1864 a napodobili své české kolegy, kteří tak učinili už v červnu 1863. Oficiálním důvodem uvedeného kroku byla skutečnost, že únorovou ústavu z roku 1861 neakceptoval uherský sněm, který také sněmovnu neobesílal; říšská rada se stala sněmem pouze mimouherských zemí. Pro představitele české politiky tak nastalo dlouhé období pasivní rezistence, které ve svých důsledcích přineslo českému národnímu hnutí spíše více škody než užítku.

Výraz ukřivdnosti z české strany pak zesílil v roce 1867, kdy byl v říši zaveden dualismus a v prosinci přijata nová ústava. To ovšem již poslanci z Národní strany na Moravě nezasedali ani v moravském zemském sněmu, který rovněž opustili a zahájili pasivní rezistenci,¹¹ přičemž výrazem nesouhlasu s politickou situací se stala velká protestní shromáždění – lidové tábory,

na nichž byly v četných rezolucích formovány požadavky českého národního hnutí vůči vládě.¹² O postojích F. Skopalíka v té době vypovídá jeho podpis na osvědčení „vzpurných“ poslanců z 22. srpna 1868, podaném sněmu o tři dny později, totiž že nesouhlasí s postojem vlády a že návrat do sněmu by byl možný jen za předpokladu, že narovnání mezi korunou a zemským sněmem povede k uznání historického českého práva.¹³ Většina neúplného zemského sněmu, věrná vládě, ale naopak zdůraznila, že pokládá Markrabství moravské za zemi neodvislou od Čech a je proti jakýmkoliv státoprávním spolkům s nimi. Ovšem ani zmíněný Skopalíkův postoj nebránil tomu, aby byl v poslední den probíhajícího sněmu (zasedal od 22. srpna do 26. září 1868) zvolen, jak již bylo výše uvedeno, říšským poslancem. Protože však mandát nenastoupil, byl jej usnesením neúplného moravského zemského sněmu posléze zbaven.

Důstojenství říšského poslance ale Skopalíka přece jen lákalo, a tak se roku 1873 rozhodl do poslanecké sněmovny kandidovat. Učinil tak již za změněných politických podmínek¹⁴ – jednak v době, kdy dosud absentující čeští poslanci začali znovu vykonávat svůj mandát v zemském sněmu (od 27. listopadu 1873), jednak za situace, kdy byl přijat zákon o přímých volbách do říšského sněmu (2. dubna 1873), přičemž volby samy se konaly na podzim uvedeného roku.¹⁵ Ústavní reforma také zvyšovala počet mandátů do poslanecké sněmovny říšské rady, a to z dosavadních 203 na 353; z Čech tak mohlo být voleno 92 poslanců, z Moravy 36 a ze Slezska 10. Zákon rovněž určoval, že volby budou probíhat ve čtyřech kuriích – velkostatkářské (jí bylo přiřčeno 9 mandátů), městských obcí (13), obchodních a živnostenských komor (3) a konečně v kurii venkovských obcí (s 11 mandáty). Zatímco

Jan Kozánek (1819–1890), notář v Kroměříži, zemský poslanec, patřil k důvěrným přátelům Františka Skopalíka a podporoval jej při volbě do říšské rady v roce 1873 i později. Foto archiv autora.

volby v prvních třech kuriích byly stanoveny jako přímé, v kurii venkovských obcí ale jako nepřímé, tj. prostřednictvím volitelů. Zvolení moravští poslanci pak na říšskou radu vstoupili 21. ledna 1874.¹⁶

Za nových podmínek se tedy rozhodla vstoupit do říšské rady i Národní strana na Moravě, tehdy jediný reprezentant českého národního hnutí v Markrabství. Její vedení předpokládalo, že vybraní kandidáti se o své mandáty střetnou zejména s protivníky z jiných politických táborů, respektive německých, méně ale již počítalo s tím, že by došlo ke střetu mezi dvěma kandidáty českými, nota bene obou z Národní strany. K tomu ale došlo právě ve volebním obvodu č. 8, tvořeném venkovskými obcemi soudních okresů Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Strážnice, Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Napajedla.¹⁷ Podotkněme, že v městské kurii ve volebním obvodu č. 8, tvořeném městy Bzenec, Kroměříž, Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Veselí na Moravě a Uherský Brod, zmíněný volební okres zastupoval po volbách v letech 1873 až 1885 dr. Alois Promber, člen německé liberální strany.

Zatímco kandidáta prvního, Františka Skopalíka, rolníka ze Záhlinic, již známe, povězte si nyní něco o jeho soupeři, jímž byl notář Josef Ganzwohl (1825–1885), původem ze Slavkova u Brna, syn tamního soukenického mistra. V Uherském Hradišti se usadil v roce 1859 a postupně se stal jedním z nejbohatších obyvatelů města.¹⁸

Národnostně byl považován za uvědomělého Čecha, což odráželo také jeho členství v Národní straně. Působil v řadě místních českých spolků, mj. byl předsedou Řemeslnické záložny. Aktivně se účastnil politického dění: Opakovaně byl zvolen poslancem moravského zemského sněmu (28. ledna 1867, 21. března 1867, 23. června 1870, 4. září 1871, 13. prosince 1871 a 22. listopadu 1873), a to vždy ve III. kurii za venkovské obce soudních okresů Uherské Hradiště, Uherský Ostroh a Strážnice. Poslušen vedení Národní strany, účastnil se pasivní rezistence ve sněmu, za což byl z něj opakovaně vyloučen. Tak byl zbaven mandátu – podobně jako F. Skopalík a dalších 27 kolegů – na konci října 1869 právě pro neúčast na sněmovních sezeních. Stejně jako u F. Skopalíka to ale nevadilo, aby byl v roce 1871 zvolen za poslance říšské rady, kterýžto mandát ovšem také nevykonával.

Podobně jako u F. Skopalíka můžeme říci, že před volbami do říšské rady v roce 1873 byl J. Ganzwohl již zkušeným politickým matadorem, dobře známým ve svém regionu. V jeho prospěch hrála rovněž skutečnost, že výborně ovládal němčinu, která byla v říšském sněmu jednacím řečí. Skopalík byl v tomto směru na tom o něco hůře, nicméně německy hovořil obstojně, při svých vystoupeních ale zásadně mluvil jen česky. Co bylo důležité, hradištský kandidát měl silnou podporu katolické církve, jejíž kněží tehdy dokázali nemálo ovlivňovat své farníky. Stejně tak si Ganzwohl zřejmě dovedl naklonit své voliče prostřednictvím hmotných požitků při volebním boji, totiž že neváhal pustit nějaký ten zlatý na jejich pohostění, což pro nemálo chudších venkovských voličů mohlo být docela přitažlivé. Alespoň to vyplývá ze slov jeho předchůdce na poslaneckém místě Martina Pavlíka,¹⁹ zvoleného již v roce 1861. Při volbách 28. ledna 1867 ale už nekandidoval, mandát místo něj získal Josef Ganzwohl, což Pavlík jedovatě komentoval v dopise Skopalíkovi z 24. února 1867 následujícími slovy: „*To myslím, že Vám bylo známo novinama, že byl vyvolen na místo mě pan notář Josef Ganzwohl z Hradiště, který se tak na to namáhal, že pořád chodil a jezdil po okresoch a tak si to nechal koštovat aspoň na šestset nových peněz; dal na to pět věder vína, dvě bečky piva, 400 párů uzenek, 500 závitků a každý volenec měl cestu na hospodě košťfrag.*²⁰ *Jak jsem to všechno slyšel, že si tolik nechal koštovat, že to pítí dal a to jídlo aj ty důtníky.*“ Nepochybně tedy sehrála svou roli při volbě i movitost notáře Ganzwohla.

Neméně zajímavá je pro nás další část Pavlíkova dopisu: „*To jsem viděl, jak byli všeci ožralí po volbě, aj pan děkan bílovecký se tak opili, že ledva chodil na nohách a ostatní kněží též tak. Kněží to se tak namazali, že se zdálo, že už soudný den bude, co sa napíjali, to byla hrůza*

ten den, že náš lid byl tak omráčen, že nevěděl, co dělá. Já vida to, tak jsem ani nekanidoval neb znáte mě, že nerad nadlézám, to u mě nejde, to víte dobře. Pan Ganzwohl děkoval po volbě, tak slíbil, že bude při národu a že bude hledět, aby byly břemena zlehčená, aj dáňka. To lidi chválili, to bude poslanec, teho tam ešče nebylo. Oni mysleli, že to je anděl a to je ďábel jak ti druzí.“²¹ To-lik k profilu druhého z budoucích soupeřů.

Nastal tedy rok 1873 a přiblížily se volby do poslanecké sněmovny říšské rady. Josef Ganzwohl se jich nepochybně chtěl účastnit a stejně tak uvažovalo vedení Národní strany. S čím ovšem nikdo nepočítal bylo to, že se objeví protikandidát z řad téže strany, dokonce na moravském venkově známější než byl J. Ganzwohl. Oním soupeřem se stal František Skopalík, rolník ze Záhlinic.²² Co jej přivedlo k tomu, aby vstoupil do volebního klání, zcela přesně nevíme. Zdá se, že v pozadí bylo Skopalíkovo přesvědčení o významu selského stavu s tím, že rolníci mají mít odpovídající místo i zastoupení v politickém systému monarchie. Podobně uvažovalo i několik

jeho přátel a stoupenců. Nepochybně se zde rodily počátky agrární ideologie a počátky hnutí, které časem nabývalo na síle, což se projevilo zejména po roce 1900 a dospělo k vrcholu v politickém systému první republiky. Naskytá se rovněž otázka, proč Skopalík nekandidoval v regionech, které mu byly nejbližší a kde měl neotřesitelné postavení, tj. na Holešovsku, Kroměřížsku a Přerovsku. Patrně zde respektoval, že o tamní mandáty usilovali lidé mu známí, stoupenci českého národního hnutí, kteří v těchto ryze českých okresech měli velkou naději ke zvolení. Tak byl ve volebním okrese měst Holešov, Zlín, Vizovice, Vsetín, Bystřice pod Hostýnem, Kelč, Přerov, Kojetín, Tovačov a Hulín zvolen kněz Ignác Wurm²³ a za venkovské okresy Kroměřížsko, Zdounecko, Kojetínsko, Přerovsko a Prostějovsko Vilibald Mildschuh.

V každém případě jej v záměru podporovali nejbližší přátelé, jako byl kroměřížský advokát Jan Kozánek, i když i on vyslovoval pochybnosti o zvoleném volebním obvodu, kde chtěl F. Skopalík zkoušet své štěstí, jak mu psal v listě z 1. července 1873: „Že Vy se musíte dáti zvoliti za říšského radu, to se samo sebou rozumí, a sice bude nejlíp, když se dáte voliti ve venkovském okrese, kam patří též ti, co Vás dosavád vždy do sněmu volí. Ten návrh, abyste se dal voliti též v okresích Uhersko-ostrozském, se mně nějak nelíbí. Ganzwohlova osoba je ovšem trochu nemilá, ale pak by měl tam někdo jiný než Vy býti navržen, abyste Vy nebyl volen ve dvou obvodech a nemusela se volba opakovat.“²⁴

Stejně jako J. Ganzwohl měl i F. Skopalík silnou podporu ze strany katolické církve. Za jeho vítězství se např. angažoval Vincenc Sedlák (1828–1891),²⁵ farář v Prusinovicích, spadající do soudního okresu Bystřice pod Hostýnem. V listě ze 14. září 1873 Skopalíkovi psal: „Náš okres jet jednohlasně pro Vás, to já vím, 20 osad z okolí dřevohostického měli již schůzi a na Vás co kandidátu se usnesli.“ Dále s narážkou na povolání J. Ganzwohla i skutečnost,

František Koželuha (1845–1912), kněz, učitel, sběratel lidových písní, pověstí, prostějovský archivář a historiograf Hané. Fotoarchiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti.

že moravskou Národní stranu reprezentovali především advokáti, dodával: „*Těch advokátů²⁶ jest tam již dosti a proč by jen oni měli míti všechnu moudrost, proč by rolníci měli své osudy klásti do rukou, které neví, co jest pluh ani bič, ani což jeho jest. Vždyť ani Kristus pán nezvolil advokáty a mudrce za apoštoly a jen nepokažené, upřímné rybáře.*“²⁷

Následně se volební boj přenesl na stránky novin, konkrétně Moravské orlice. Již v čísle 229 z 5. října 1873 Skopalíkovi stoupenci navrhovali upřednostnit svého kandidáta, „*který rolnický stav vždy a všady neohroženě zastával, bolesti a radosti rolnického stavu, jsa sám rolníkem, s námi snášel a sdílel.*“ Původci článku pak končili: „*František Skopalík jest po celé vlasti naší co sloup rolnický znám, on jest v boji sněmovním i co udatný bojovník znám – ať tedy i Vy tam dokážete, že svůj ke svému držeti umí.*“²⁸

O několik dní později (9. října) pak na tuto výzvu reagovali v Moravské orlici voliči z okresů strážnického a uherskohradištského. Psali, že nechtějí drobit síly v národním táboře, ale že ruku dali „svému“ Ganzwohlovi, a že právě ten byl na společné schůzi, kde byli i volitelé z Holešovska, za poslance navržen. „*Vy pak nyní nám navrhuje za kandidáta pana Skopalíka, rovněž i nám tak jako vám stejně milého. Že ale oba tito páni kandidáti stejného byli smýšlení a s tím dorozumění, když zemský komitét na schůzi brněnské pro naše volební okresy kandidáta navrhoval, to patrně dokazují jejich podepsaná jména na listině navrhovací, komitétem brněnským vyhotovené. Podepsal ji pan Skopalík i pan Ganzwohl. Nač tedy mezi námi nová nejednota?*“ Je tedy zřejmé, že volební komitét se původně usnesl na kandidatuře J. Ganzwohla, což svým podpisem stvrdil i F. Skopalík. Proč ale následně toto usnesení nerespektoval, nevíme. Původci článku posléze apelovali na oba kandidáty, aby se – v zájmu národa – mezi sebou domluvili a ještě před 20. říjnem (což byl den volby) před „*celým světem v listě tomto veřejně se vykážou, kterého z nich dle obapolné jejich úmluvy máme pak jednohlasně voliti.*“²⁹

V podobném duchu se neslo jen o dva dny pozdější (11. října) provolání „*Slováků k bratřím svým Hanákům v okolí holešovském*“, jehož původci sice oceňovali schopnosti F. Skopalíka, ale nadále trvali na kandidatuře J. Ganzwohla. Zdůrazňovali, že dotyčný vysedává v neděli i jiné dny v kanceláři Rolnické záložny v Uherském Hradišti, „*aby s podivuhodnou železnou vytrvalostí obětoval se pro stav rolnický celého dalekého okolí hradištského*“, a že i proto by každý měl pochopit, „*proč důvěrou svojí jsme jej poctili, proč na usnesení svém pevně trváme, proč domnívati se smíme, že osvědčený Ganzwohl, muž ten obětavý pro stav náš rolnický, taktéž s ostatními obránci vlasti naší rolníky zastávati dovede*“. Podepsáni byli „*Voličové okresu hradištského*“.³⁰

Dne 12. října se na předchozí články v Moravské orlici objevila replika Skopalíkových stoupenců. Autor či autoři vyčítají „*bratřím Slovákům*“, že o schůzi, kterou hradištsí občané uspořádali a na které přijali za kandidáta J. Ganzwohla, vůbec nevěděli: „*Že jste Vy mu ruku dali, no dobře, ale neměli jste to činiti i ve jménu našem.*“ Posléze dodávali: „*Nebudeme snad mlátiti prázdnu slámu a hádati se o tom, je-li ten nebo onen [kandidát] hoden. V Napajedlích jsme se na tom usnesli, ať voličové sami rozhodnou, ke komu mají důvěru; mimo to my jsme ještě nečtli v našich listech, že by zemský komitét pro naše okresy již byl kandidáta jmenoval. Háček hlavně jest tedy ten, že Vy jste jednali bez nás a o nás – a přece snadno pochopíte, že nás to těšiti nemůže.*“³¹ Konečně původci textu (podepsaní „*Voličové z dědin podhostýnských*“) psali, že by spor měl rozhodnout brněnský komitét, oni že si ale přejí, aby rolnický stav celé Moravy zastupoval rolník, tj. F. Skopalík.

O tom, že svou volbou si F. Skopalík nebyl zcela jist a že snad uvažoval i o odstoupení, svědčí další list J. Kozánka, napsaný Skopalíkovi 13. října 1873: „*Jest mně těžko poraditi o Vaší kandidatuře. Já bych rád Vás viděl zvoleného, aby aspoň jeden rolník byl zvolen, jenž by místo tak dobře zastal jako Váš pan soupeř. Vidím, že máte těžké postavení, když by Vám odstoupení od kandidatury za zlé bylo bráno.*“

Mnohovážený pane!

33

Prošle dobré myšli, Vaše kněž. služba má
u nás v kh. Knadivěleba pojistěna asi 20
klaču zejména ve farnosti polešovicke všechny.
Nemusíme to bylo posurováno p. děkanem ke-
schvádnělym a konsortem, je se ujali včele p.
Havensohla. Naši volníci jsou jeho SS. byli.
Budu volit Vás, o čemž jsem P. P. Krumovi a
"Orlici moji" psal. Dělá se odpověd omi usvědomi
zi ne nevíte. Byl jsem desjeda vyžován, bych
tob učinil. Jste pane pane u Vás; přijel jsem dobře -
tedy osorně!

Váš
věrný služebník

Frant. Jer. Koželuhy
Kaplan, Polešovicích dříve
v. Rožnově.

Polešovice 12/10 1876.

*Nechcete-li odstoupiti, zajedte si do Brodu. Já nenahlížím, proč nemůže počkati Váš p. soupeř?*³² K tomu Kozánek dodával, že hlavní chybu vidí ve volebních výborech jednotlivých okresů; ty se měly setkat a většinou hlasů rozhodnout, kterého z obou kandidátů upřednostní.³²

Dne 14. října se pak v Moravské orlici skutečně objevila výzva, iniciovaná z Holešovska, totiž aby dne 16. října se konala v Uherském Ostrohu porada volitelů (každý okres měli zastupovat dva), kteří by dohodli, kterému z kandidátů se dá přednost.³³ Zda k tomu skutečně došlo, nevíme. Spíše se pro krátkost času můžeme domnívat, že ne.

Významného stoupence přímo na Uherskohradištsku získal F. Skopalík v osobě Františka Koželuhy (1845–1912), faráře v Polešovicích.³⁴ Ten Ganzwohlovu kandidaturu nevítal a z jeho upřednostňování v regionu vinil velehradského děkana Josefa Vykydala: *„Byla to věru předčasná nemoudrá taktika p. děkana velehradského Vykydala, že se v tom míchal, aniž dříve vyslechl přání lidu. Ten s fanatismem horuje pro Ganzwohla a tím jen ostudí sebe a spolu celé pokojné duchovenstvo v očích lidu, který s apatií pohlíží na Ganzwohla, jak vůbec na každého právníka... Myslím tedy, aby Skopalík trval na svém, neboť jsem přesvědčen, že při dosti malé organizaci i mezi Slováky³⁵ nalezne dosti hlasů.“*³⁶ Svě stanovisko Koželuha Skopalíkovi ozřejmil listem z 12. října 1873. V něm se zmiňuje o tom, že Skopalík má na Uherskohradištsku pojištěno asi 20 hlasů volitelů. Znovu opakuje: *„Nemoudře to bylo zosnováno p. děkanem velehradským a consortes, že se ujali vřele p. Ganzwohla. Naši rolníci jsou jeho paragrafů syti.“*³⁷ Možná, že právě on byl autorem článku v Moravské orlici z 15. října, v němž údajně část voličů z Uherskohradištska projevila důvěru F. Skopalíkovi.³⁸

Vedení Národní strany, reprezentované jejím vůdcem JUDr. Aloisem Pražákem, si s nastalou situací nevědělo rady. Když byl u něj počátkem října 1873 Antonín Koutský, starosta z Hradiska u Kroměříže, který mu předložil žádost, aby byl Skopalík ve stanovených okresech volen, přišla zároveň depeše z Uherskohradištska, totiž, že tamní voliči si přejí za kandidáta J. Ganzwohla. A. Pražák ji Koutskému ukázal, přičemž *„chytla sa za hlavu“* lamentoval, *„co máme dělat, aby nebyla roztržka?“* Posléze to nechal na obou kandidátech s tím, že je prosí, jak psal Koutský, *„aby jste, když žádný z Vás dvouch neustoupíte, táhli lose, že co on nebo celý komitét s tím mají dělat?“* Starosta Koutský na závěr svého listu dodával, že *„baj nám Hanákom na tom záležit, abys byl zvolen a tedy, já myslím, neustupuj a raděj táhni los aneb udělej, jak rozumíš.“*³⁹

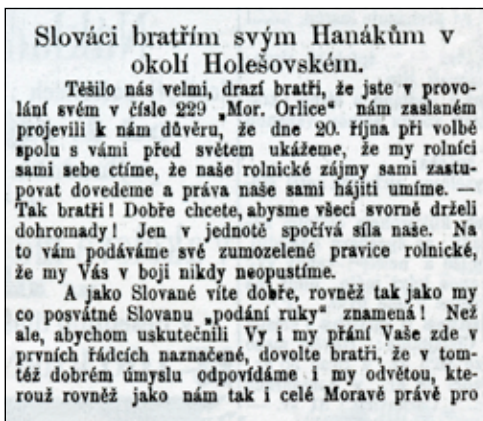
O dalším průběhu kampaně na Uherskohradištsku jsme informováni ze tří následných listů faráře Koželuhy.⁴⁰ V prvním ze 17. října 1873 pisatel běduje nad tím, že volební vyhlídky pro Skopalíka na strážnickém a uherskoostrožském okrese se zhoršily. Přičítá to zejména působení většiny tamních kněží: *„Bude tedy, když i prorazí Ganzwohl, jeho volba vykonána ne z vůle lidu, ale z vůle kněžův tu neopatrně si počínavších.“* Dále předvidá, že Skopalík patrně utrpí porážku, nicméně v jeho prospěch bude agitovat i nadále, přestože mu to přináší nejednu potíž. Vše však dělá pro národ, jak připomíná v druhém listě z 19. října 1873, jímž reagoval na předchozí listy F. Skopalíka a prusinovského faráře V. Sedláka: *„Kdybych však přes vše své úsilí nevyhověl žádoucím úspěchem, kdybych tedy nemohl získati více zaprodané či přemluvené bratry Slováky z okolí Uh. Ostrohu, Písku atd., neračtež z nečinnosti mne viniti, ale já zůstanu, jak sám dokládáte, věren svým zásadám, poslušný povolání, horliti budu pro věc dobrou a spravedlivou v důvěře, že se vítězství dočkám v národu mileném.“* Sděluje rovněž, že přímo v Polešovicích byli Ganzwohlovi agitátoři, kteří přemlouvali volitele, aby se odklonili od Skopalíka. Zároveň zdůrazňuje, že tak úplně nezáleží na tom, kdo bude zvolen, *„avšak nutno ukázati tu nechuť k pánům notářům a jich podporovatelům“*. Jeho přesvědčením je, že *„rolník jest zárukou lepších časů a nech tedy z jeho středu vychází životní síla“*.

Ve třetím listě, datovaném jen o dva dny později (21. října), popisuje závěrečnou volbu kandidáta v Uherském Hradišti, která se konala o den dříve (zatímco volby do městské skupiny se konaly zase o den později, tj. 22. října). Koželuha jí byl přítomen s voliteli z Polešovic, přičemž byli vystaveni nevybíravému nátlaku ze strany stoupců J. Ganzwohla, totiž aby změnili své stanovisko v neprospěch F. Skopalíka. Samého Koželuhu slovně napadl uherskohradištský kaplan Vojtěch Vodička⁴¹ slovy: „*Vy jste ten, co je proti 100 kněžím? Věřte, kamkoli Vy půjdete, nepůjdeme my, a kde Vy budete, odtud my utečeme atd.*“

Podobně byli nátlaku a výsměchu vystaveni polešovičtí volitelé: „*Věci se však teprva v samé volební síni zle měly. Žádná kázeň prý tam šetřena, namlouváno, agitováno bezstoudně, by Ganzwohl nabyl převahy. Celým sálem prý se jakoby postupně mluvilo a šuškal: 'Polešovičtí (rozuměj farníci) volí Skopalíka' – byl tu snad úplný chechot. Pánáči v tom mnuli své ruce a i lživých, podvodných prý používali prostředků, dokládajíce, pakli nezvolí ti a oni Ganzwohla, že ty dnešní útraty musí zaplatit.*“ Nakonec byl uherskohradištský notář zvolen většinou hlasů volitelů. Koželuha si pak Skopalíkovi trpce ztěžoval na své kněžské spolubratry: „*Byla to vskutku z nezbedy volba zosnována nebezpečně pány pátry a tu zejména p. Vykýdal, jemuž Bůh to zaplať, že tím i samému Velehradu poškodil lid rolnický, jest věru uražen a panuje na mnoha stranách rozčilení nemalé, jehož následky tu i u Vás teprva se mohou ukázati a to tím více, že při budoucích volbách mnozí již na slovo kněze dbáti nebudou.*“

Koželuha si z volební agitace odnesl také nejeden šrám na duši. V naposledy citovaném dopise dokonce uvádí, že je i s farníky za podporu Skopalíka zapsán mezi psance, ba i zrádce. Přesto vše je rád, že nemlčel a jednal, jak jednal: „*Neopustím národ, zejména stav rolnický, z něhož jsem odchován a bolesti jeho dobře jako jiní cítím.*“ Skopalíkovi samému pak adresoval útěšná slova: „*Bez nátlaku a svobodně lidu vůle byl byste slavně a ku cti celého národa vyšel před tvář rolnictva, stal se tedy jistě jeho větším spasitelem než ten, jemuž to přisuzují páni náhončí. Zůstaňte přec hrdý na to, že Vás alespoň vůle lidu volila, že Vám národ aspoň v srdci vítězství přičkne a tíž bratři, jímž jste Vy nikdy ani tím nejmenším byl neukřivdil, že poznavše svou chybu, skutku včerejšího litovati počnou a ten, jemuž křivdí, se v srdci rozraduje. Zůstaňte naším příznivcem.*“

Volby do poslanecké říšské rady tedy skončily vítězstvím Josefa Ganzwohla.⁴² Vítězství to ovšem nebylo nijak drtivé, protože získal celkem 171 hlasů volitelů, zatímco jeho soupeř F. Skopalík o třicet méně, tj. 141 hlasů.⁴³ Národní straně na Moravě a jejímu vedení to ale žádný velký zisk nepřineslo, spíše naopak.⁴⁴ Došlo totiž na slova, která napsal již ve svém listu k volbám 21. října 1873 F. Koželuha, když naznačil, že Ganzwohl není zcela jednotný s ideovou orientací Národní strany na Moravě a že se v něm možná skrývá „ústavák“, tj. víceméně stoupenec vládní politiky v duchu ústav z roku 1861 a 1867, což ovšem bylo v rozporu se státoprávní linií Národní strany, ať už v Čechách, či na Moravě.⁴⁵ Skutečně také postupně ztrácel kredit u české veřejnosti, takže při volbách do Moravského zemského sněmu 9. září 1878 již nebyl zvolen a ve III. kurii za venkovské obce soudních okresů Uherské Hradiště,

Začátek článku souvisejícího s volebním bojem do říšské rady v říjnu 1873, otištěný v novinách Moravská orlice 9. října 1873. Foto archiv autora.

Uherský Ostroh a Strážnice podlehl poměrně výrazně (poměrem hlasů 55:84) zcela neznámému Janu Vítkovi, rolníku v Chylicích.⁴⁶

Podobně dopadl při volbách do říšské rady v roce 1879. Tehdy vůdce Národní strany na Moravě Alois Pražák psal 10. června 1879 F. Skopalíkovi,⁴⁷ že Ganzwohl nemá naději na nové zvolení a že Uherské Hradiště a okolní obce chtějí volit Františka Šroma, který v Hradišti působil jako advokát. Jen o několik dnů později psal František Šrom Skopalíkovi sám (list z 14. června 1879), že „Ganzwohl neměl naději dodělati se alespoň patrnější menšiny hlasů, to mohl vědět od poslední volby do sněmu. Věděli to také ostatní lidé.“⁴⁸ Šrom dále Skopalíkovi v témže listě psal, že o mandát se na Uherskohradištsku (v jeho volebním okrsku ale bylo i Holešovsko) uchází nejméně čtyři kandidáti, mezi nimi velehradský děkan Vykydal a uherskoostrožský měšťanosta (tj. starosta) Hattala. Sám by zde také chtěl kandidovat,⁴⁹ a proto žádá Skopalíka, aby jeho volbu na Holešovsku podpořil (pokud by tam Skopalík sám nechtěl kandidovat).⁵⁰

František Skopalík chtěl skutečně do říšské rady znovu kandidovat, ale za volební okres Kroměřížsko a Přerovsko, kde byl posléze jednoznačně zvolen. Stejně tak byl zvolen i František Šrom.

A tak zatímco Josef Ganzwohl⁵¹ se ze zemské i říšské politiky zcela vytratil, jeho někdejší soupeř František Skopalík v obou orgánech působil téměř až do své smrti v březnu 1891. Bylo to již vítězství narůstající síly rolnického stavu.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

Poznámky:

- 1 S o b e k, František. *František Skopalík (1822-1891). Jeho život a dílo*. V Brně: Brněnská tiskárna za spolupráce Skopalíkova archivu a musea v Záhlinicích, 1946, s. 51–56.
- 2 K u b a č á k, Antonín. *Život, dílo a odkaz průkopníka pozemkových úprav Františka Skopalíka*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1997. 32 s.
- 3 Např. F i š e r, Zdeněk. *Hospodářská jednota záhlinicko-kvasická (1861-1912)*. Kojetín: KATOS, 1997. 192 s.; týž. František Skopalík ve svém životě a díle. In: Bartošková, Jarmila a kol. *Záhlinice a František Skopalík. Příběh malé vesnice a velké osobnosti: (s exkurzy k dějinám obce Chraštany)*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně pro město Hulín, 2016, s. 191–216.
- 4 F i š e r, Zdeněk, ed. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech I*. Brno: Matice moravská, 2011. 470 s.; týž. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech II*. Brno: Matice moravská, 2015. 602 s.; týž. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III: výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017. 1099 s.
- 5 Více k tomu F i š e r, Zdeněk. Slova mluví, příklady táhnou: (ke vztahům Františka Skopalíka a Vojtěcha Běláka). *Vlastivědný věstník moravský* 44, 1992, č. 4, s. 444–453.
- 6 Mezi její členy v uvedeném roce patřili z Uherského Hradiště J. Ganzwohl a Fr. Šrom, advokáti, a také Tomáš Hájek, katecheta na tamní realce. O rok později (1862) k nim přibyl velehradský farář Josef Vykydal. Viz S k o p a l í k, František. *Zpráva o činnosti a jednáních hospodářské filiální jednoty Záhlinicko-Kvasické od jejího počátku až do konce roku 1862*. V Brně: Hosp. jednota Záhlinicko-Kvasická, 1863, s. 142.
- 7 F i š e r, Zdeněk. Morava na stránkách Kodymových Hospodářských novin. *Vlastivědný věstník moravský* 47, 1995, č. 2, s. 136–145.
- 8 Naposledy viz M a l í ř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 624.

- 9 Dle Urbana, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha: Svoboda, 1982, s. 151.
- 10 Fišer, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III: výběr z korespondence*. Brno: Maticе moravská, 2017, s. 151–152.
- 11 Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 25 a dále.
- 12 Srovnej Janák, Jan. Táborské hnutí na Moravě v letech 1868–1874. *Časopis Maticе moravské* 77, 1958, s. 290–324.
- 13 K turbulencím na moravské politické scéně v souvislosti s volbami do zemského sněmu viz Malíř, Jiří a Řepa, Milan. *Dějiny Moravy. Díl 3/2, Morava na cestě k občanské společnosti*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 2018, s. 150 a dále, s. 186 a dále. *Vlastivěda moravská. Nová řada Země a lid; svazek 8. Podrobně pak k vývoji politického stranictví na Moravě Malíř, Jiří. Od spolků k moderním politickým stranám. Vývoj politických stran na Moravě v letech 1848-1914*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 373 s.
- 14 Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 29–30.
- 15 K tomu podrobně Janák, Jan. Odpor proti osnově o přímých volbách do říšské rady a počátky moravské aktivní politiky. In: *Sborník Maticе moravské* 85, 1966, s. 55–79.
- 16 Srovnej Urbana, Otto. c. d., s. 262; Malíř, Jiří a Řepa, Milan. c. d., s. 150–151. Viz také Řád volení do rady říšské, otištěný v *Moravské orlici* 2 (11), č. 199, 30. 8. 1873; č. 200, 31. 8. 1873; č. 201, 2. 9. 1873.
- 17 Jordán, František. Uherskohradištsko v době nástupu a rozvoje kapitalismu 1848–1918. In: Nekuda, Vladimír, ed. *Uherskohradištsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1992, s. 260.
- 18 Literatura k němu je dosti chudá. Viz Čoupek, Jiří. JUDr. Josef Ganzwohl. In: *Zpravodaj města Uherské Hradiště*, 1997, č. 4, s. 3; Čoupek, Jaromíra: Žili tu před námi: Právníci. In: *Zpravodaj města Uherské Hradiště*, 2007, č. 10, s. 20–21; Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 207–208.
- 19 O dotyčném je toho známo jen velmi málo. Malíř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 474. Udává, že byl starostou v Kunovicích, ale nejnovější monografie o dějinách města to nepotvrzuje. Viz Mitáček, Jiří et al. *Kunovice I. Kunovice: město Kunovice*, 2018, s. 192 (seznam starostů).
- 20 Každý volitel měl konzum v hospodě zadarmo, respektive jeho útrata byla zaplácena z peněz páne Ganzwohlových.
- 21 Fišer, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Maticе moravská, 2017, s. 557.
- 22 Volební střet je následně přiblížen zejména korespondencí z pozůstalosti F. Skopalíka. Podobné materiály od J. Ganzwohla neznáme.
- 23 O něm nejnověji Pokorný, Vojtěch. *Ignát Wurm. Poslední z družiny Sušilovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2018. O jeho politickém působení s. 121 a dále.
- 24 Fišer, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Maticе moravská, 2017, s. 342.
- 25 Na kněze byl vysvěcen v roce 1853, následně působil jako kaplan ve Starém Hrozenkově, Velkých Opatovicích a Pitíně. Od roku 1863 do roku 1880 byl farářem v Prusinovicích, vesnici, která kolem roku 1870 čítala cca 1100 jen českých obyvatel.
- 26 Národní stranu na zemském sněmu skutečně z valné části zastupovala tehdejší vzdělanostní elita, tj. advokáti, kněží, notáři (tzv. honorace). Také po volbách do říšské rady v roce 1873 bylo z osmi poslanců zastupujících Národní stranu na Moravě šest s právnickým vzděláním a dva kněží. Více k tématu Rája, Martin. *V čele občanských elit. Advokáti a společnost na Moravě v letech 1869-1914*. Brno: Maticе moravská, 2015. 393 s.
- 27 Fišer, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Maticе moravská, 2017, s. 688.
- 28 *Moravská orlice* 2 (11), č. 229, 5. října 1873, článek „Hanáci bratřím svým Slovákům na Moravě v okolí Hradištském“.

- 29 *Moravská orlice* 2 (11), č. 232, 9. října 1873.
- 30 *Moravská orlice* 2 (11), č. 234, 11. října 1873.
- 31 *Moravská orlice* 2 (11), č. 235, 12. října 1873.
- 32 F i š e r, Zdeněk *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 343.
- 33 *Moravská orlice* 2 (11), č. 236, 14. října 1873.
- 34 F. Koželuha pocházel z Bojkovic. V letech 1863–1867 studoval na gymnáziích ve Strážnici a Bratislavě, následně teologii v Olomouci. Zprvu působil jako kaplan v Rožnově pod Radhoštěm, pak jako farář v Polešovicích a od roku 1883 byl profesorem náboženství na reálném gymnáziu v Prostějově. Zemřel ve Vlachovicích.
- 35 Rozuměj obyvatelé Slovácka, ne Slovenska.
- 36 List datovaný v Polešovicích 10. října 1873 byl zaslán neznámému adresátovi, který jej zřejmě postoupil F. Skopalíkovi, v jehož písemné pozůstalosti již zůstal. Viz F i š e r, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 392.
- 37 Tamtéž, s. 393. Consortes – z lat. consortium, tj. společenství.
- 38 *Moravská orlice* 2 (11), č. 237, 15. října 1873.
- 39 F i š e r, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 312, list Antonína Koutského z 11. října 1873. Je zvláštní, že v *Pamětech a listáři D^{ra} Aloise Pražáka* (vydal F. Kameníček, 2 sv.) není ani k volbě v roce 1873 ani později k volbě v roce 1878 o J. Ganzwohlovi žádná zmínka.
- 40 F i š e r, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 393 a dále.
- 41 Vojtěch Vodička (1825–1906) vystudoval teologii v Olomouci. Na kněze byl vysvěcen v roce 1848. Jako kaplan působil v Uherském Hradišti, kde se roku 1877 stal farářem. V roce 1898 byl jmenován čestným občanem Uherského Hradiště.
- 42 Stal se tak jedním z osmi poslanců Národní strany na Moravě, kteří vstoupili na říšskou radu. Devátý zvolený poslanec, vůdce konzervativní šlechty na Moravě, hrabě Egbert Belcredi, do říšské rady ale nevstoupil, což odůvodňoval zejména svým katolickým přesvědčením, totiž že říšská rada je nekompetentní k projednávání církevních zákonů. Také se hlásil ke státoprávní opozici v Čechách. Více o něm M a l í ř, Jiří a kol. *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 82–86.
- 43 *Moravská orlice* 2 (11), č. 243, 22. října 1873.
- 44 K politice moravských poslanců po jejich vstupu na říšskou radu viz T o b o l k a, Zdeněk Václav. *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby. Díl II. 1860-1879*. Praha: Československý Kompas, 1933, zejména s. 333–338.
- 45 Moravští poslanci, vstupující do říšské rady, vytvořili spolu s konzervativní skupinou německých poslanců z alpských zemí a Jihoslovanů tzv. Klub pravice (dle toho, že ve sněmu seděli v pravé části). Tento klub měl z počátku 40, později 43 členů. Jeho předsedou se stal hrabě Hohenwart, náměstkem pak dr. Pražák. Hlavním klubem (levice) v říšském sněmu byla ústavověrná (ústavácká, centralistická) strana, složená z německých poslanců. Do politiky moravských poslanců na říšské radě v sledované době dává nahlédnout článek: P i j a j, Stanislaw. Problém spolupráce českých a polských poslanců ve vídeňské říšské radě v letech 1874–1879. In: Ambrožová, Hana, ed. et al. *Historik na Moravě. Profesoru Jiřímu Malířovi, předsedovi Matice moravské a vedoucímu Historického ústavu FF MU, věnují jeho kolegové, přátelé a žáci k šedesátinám*. Brno: Matice moravská, 2009, s. 391–398.
- 46 Zdá se, že za volbou Jana Vítka za zemského poslance byl spíše ústřední volební komitét Národní strany v Brně než voliči v uherskohradištském regionu. Alespoň v dopise Pelhřima Jarolímka (1839–1896) z 10. října 1879, úspěšného rolníka v Malenovicích a zakladatele několika tamních českých spolků, je takový nesouhlas naznačen, totiž že volební komitét uherskohradištského okresu musil „hájit čest ústředního komitétu proti vůli volitelů“. Zároveň ale pisatel uvádí, že Ganzwohl na schůzi komitétu důvěrníků okresu uherskohradištského už ani nebyl přizván. Viz F i š e r, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 283.

- 47 Tamtéž, s. 606.
- 48 Tamtéž, s. 858.
- 49 Šrom byl poslancem říšského sněmu již v letech 1873–1879 za volební okres Valašskomeziříčsko.
- 50 V podobném duchu psal rovněž Skopalíkův přítel Jan Kozánek v listě z 9. června 1879, totiž že mu psal dr. Pražák, který doufá, že pokud bude dr. F. Šrom kandidovat do říšské rady za notáře Ganzwohla, že to F. Skopalík podpoří. „*Odpověděl jsem hned, aby jen kandidoval, že jak Vás znám, může být Vaší podpory jist,*“ uváděl Kozánek. Jen o den dříve (8. června 1879) se F. Skopalíkovi ozval nově zvolený zemský poslanec J. Vítek, který mu sděloval, že volební komitét pro okres Uherský Ostroh je již sestaven a že bude za kandidáta do říšské rady navrhnout dr. Šroma. Pisatel rovněž vyjadřoval mínění, že okresy „*ostrovský, strážnický, bezpochyby aj Hradišek s jistotou takřka jednohlasně budou hlasovati pro něj*“. Konečně psal: „*Ujišťuji Vás, že zdaž by přec notář Josef Ganzwohl rovněž byl, okres ostrovský a strážnický hlasovati bude pro Vás.*“ Zdá se tedy, že voličstvo nebylo proti dřívější volbě J. Ganzwohla do zemského sněmu, ale jeho volbu do říšské rady vylučovalo. Viz F i š e r, Zdeněk. *František Skopalík. Život a dílo v dokumentech III. Výběr z korespondence*. Brno: Matice moravská, 2017, s. 358, 946–947.
- 51 Starším synem J. Ganzwohla byl Vilém Ganzwohl (1857–1909), který vystudoval práva a také se stal notářem. Byl vychován v národně českém duchu a jeho činnost v Olomouci asi od roku 1904 vysoce hodnotí Richard Fischer ve svém *Olomouckém památníku 1848–1918*. V Olomouci: nákladem pisatelových, 1938, s. 73.

PhDr. Zdeněk F i š e r (n. 1952), historik. Pracuje jako kurátor v Moravském zemském muzeu v Brně. Odborně se zaměřuje na dějiny 19. století a první poloviny 20. století, zvláště pak na vývoj národně českého povědomí na Moravě a ve Slezsku.

Election to the Reichsrat in 1873 and the Fight for Deputy Mandate Between Josef Ganzwohl from Uherské Hradiště and František Skopalík from Záhlinice

A b s t r a c t

In 1873 the very first direct elections to Reichsrat – the highest parliamentary body of the Austrian-Hungarian Empire – were held. Josef Ganzwohl, a notary from Uherské Hradiště and František Skopalík, a farmer from Záhlinice in Kroměříž region, jostled for the mandate in the constituency number 8 formed by country villages from the court districts of Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Strážnice, Bystřice pod Hostýnem, Holešov and Napajedla. Both of them were already experienced politicians working for years in the Moravian Diet. Leaders of the Czech National Party in Moravia, of which both of them were members, did not know how to handle the situation and left it to the voters to decide which candidate will be given priority. The study follows both the public level of the fight on the pages of contemporary newspaper Moravian Eagle, and also a backstage development around the two candidates in contemporary correspondence of mainly František Skopalík's followers. Skopalík eventually lost tightly but he requited the loss six years later in 1879 when he became a deputy of Reichsrat as a representative of farmers. His election was a manifestation of a rising power of agrarian ideology from which, later on, gave birth to a dominant political party which came in useful in the end of a monarchy and especially in the period of the independent Czechoslovak Republic.

Key words: Austrian-Hungarian Empire, Reichsrat (election to), region of Uherské Hradiště, candidates J. Ganzwohl, F. Skopalík

Die Reichsratswahlen 1873 und der Kampf um ein Abgeordnetenmandat zwischen Josef Ganzwohl aus Uherské Hradiště und František Skopalík aus Záhlinice

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im Jahr 1873 fanden die ersten direkten Wahlen zum Reichsrat, dem höchsten parlamentarischen Organ von Österreich-Ungarn, statt. Um ein Mandat im Wahlkreis Nr. 8, zu dem die Landgemeinden der Gerichtsbezirke Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Strážnice, Bystřice pod Hostýnem, Holešov und Napajedla gehörten, stritten der Notar Josef Ganzwohl aus Uherské Hradiště und der Bauer František Skopalík aus Záhlinice bei Kroměříž/Kremsier. Beide waren bereits erfahrene Politiker, die über Jahre im Mährischen Landtag tätig gewesen waren. Die Führung der Nationalpartei in Mähren, der beide angehörten, wusste sich mit der entstandenen Situation keinen Rat und überließ es schließlich den Wählern, welchem der Kandidaten sie den Vorzug gaben. Die Studie verfolgt einerseits die öffentliche Ebene ihres Aufeinandertreffens auf den Seiten der zeitgenössischen Zeitung *Moravská orlice* (*Mährischer Adler*), andererseits das Geschehen rings um die beiden Kandidaten hinter den Kulissen in der damaligen Korrespondenz vor allem der Verfechter von F. Skopalík. Dieser verlor zwar schließlich knapp, zahlte jedoch sechs Jahre später, 1879, J. Ganzwohl die Niederlage heim, als gerade er Reichsratsabgeordneter als Repräsentant des Bauernstandes wurde. Seine Wahl war bereits Ausdruck des Aufstiegs der Agrarideologie, aus der später eine dominante politische Partei entstand, die gegen Ende der Monarchie und insbesondere in den Zeiten der selbstständigen Tschechoslowakischen Republik zur Geltung kam.

Stichwörter: Österreich-Ungarn, Reichsrat, Reichsratswahlen 1871, Bezirk Uherské Hradiště, Kandidaten J. Ganzwohl und F. Skopalík